

YASHIL BIZNES VA BARQAROR RIVOJLANISH: ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Ismoilova Yoqutxon Abduqayumovna

Andijon pedagogika texnikumi Biznes asoslari fani o'qituvchisi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada yashil biznes tushunchasining mazmun-mohiyati, uning barqaror rivojlanishni ta'minlashdagi o'rni hamda zamonaviy biznes faoliyatida ekologik tamoyillardan foydalanish masalalari yoritilgan. Yashil biznes korxonalarining iqtisodiy samaradorligini ta'minlash bilan bir qatorda, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish va ijtimoiy mas'uliyatni oshirishga xizmat qiladi. Maqolada resurs va energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, chiqindilarni kamaytirish, ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarish hamda raqamli texnologiyalardan foydalanishning biznes uchun ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekistonda yashil iqtisodiyot va ekologik tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari haqida fikrlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: yashil biznes, barqaror rivojlanish, yashil iqtisodiyot, tadbirkorlik, ekologik innovatsiyalar, energiya samaradorligi, qayta tiklanuvchi energiya, ekologik mas'uliyat, resurslardan oqilona foydalanish.

KIRISH

Bugungi kunda iqtisodiyotning jadal rivojlanishi bilan bir qatorda atrof-muhitga bo'lgan bosimning kuchayishi, tabiiy resurslarning cheklanganligi va ekologik muammolarning ortib borishi biznes faoliyatiga ham yangi talablarni qo'yimoqda. An'anaviy biznes modeli asosan daromadni oshirish va ishlab chiqarish hajmini kengaytirishga yo'naltirilgan bo'lsa, zamonaviy biznesda iqtisodiy manfaatlar bilan bir qatorda ekologik va ijtimoiy mas'uliyat ham muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Barqaror rivojlanish konsepsiyasi iqtisodiy o'sish, ijtimoiy farovonlik va ekologik muvozanatni o'zaro uyg'unlashtirishni nazarda tutadi. Shu nuqtayi nazardan, yashil biznes barqaror rivojlanishning muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Yashil biznes faoliyati tabiiy resurslardan samarali foydalanish, energiya sarfini kamaytirish, chiqindilarni minimallashtirish va ekologik xavfsiz mahsulot hamda xizmatlarni yaratishga qaratiladi.

Hozirgi sharoitda iste'molchilarning ekologik toza mahsulotlarga bo'lgan talabi ortib borayotgani ham biznes subyektlarini o'z faoliyatini qayta ko'rib chiqishga undamoqda. Korxonalar uchun ekologik mas'uliyat nafaqat tabiatni muhofaza qilish vositasi, balki bozorda raqobatbardoshlikni oshirishning muhim omiliga aylanmoqda.

Yashil biznes tushunchasi va uning asosiy xususiyatlari

Yashil biznes — bu iqtisodiy faoliyatni amalga oshirish jarayonida atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirishga, tabiiy resurslardan oqilona foydalanishga va uzoq muddatli ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan biznes faoliyatidir.

Yashil biznesning asosiy xususiyatlaridan biri ishlab chiqarish jarayonida resurslardan samarali foydalanishdir. Masalan, korxona elektr energiyasi, suv, xomashyo va boshqa resurslardan kamroq foydalanish orqali nafaqat tabiatga yetkaziladigan zararni kamaytiradi, balki o'zining ishlab chiqarish xarajatlarini ham pasaytirishi mumkin.

Yashil biznesning yana bir muhim yo'nalishi qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishdir. Quyosh, shamol va boshqa muqobil energiya manbalaridan foydalanish uzoq muddatda energiya xarajatlarini kamaytirish va ekologik xavfsizlikni oshirish imkonini beradi.

Shuningdek, chiqindilarni qayta ishlash va ikkilamchi xomashyodan foydalanish ham yashil biznesning muhim elementlaridan biridir. Ishlab chiqarish jarayonida hosil bo'ladigan chiqindilarni kamaytirish yoki qayta ishlash orqali korxonalar tabiiy resurslardan foydalanish hajmini qisqartirishi mumkin.

Barqaror rivojlanishda yashil biznesning oʻrni

Barqaror rivojlanishning asosiy maqsadi bugungi avlod ehtiyojlarini qondirish bilan birga kelajak avlodlarning oʻz ehtiyojlarini qondirish imkoniyatlarini saqlab qolishdan iborat. Ushbu yondashuv iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy manfaatlarning uygʻunligini talab qiladi.

Yashil biznes ushbu uch yoʻnalishning oʻzaro bogʻliqligini taʼminlashda muhim rol oʻynaydi. Iqtisodiy jihatdan yashil texnologiyalar korxonalarga energiya va resurslardan samarali foydalanish, xarajatlarni kamaytirish va yangi bozor segmentlariga kirish imkonini beradi.

Ekologik jihatdan esa yashil biznes atmosferaga chiqariladigan zararli moddalarni kamaytirish, suv va yer resurslarini muhofaza qilish, chiqindilarni kamaytirish hamda tabiiy ekotizimlarni saqlashga yordam beradi.

Ijtimoiy jihatdan yashil biznes yangi ish oʻrinlarini yaratish, aholining ekologik madaniyatini oshirish va jamiyatning sogʻlom muhitda yashash imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Shu sababli yashil biznesni rivojlantirish faqat alohida korxona manfaatlari bilan cheklanmay, butun jamiyat uchun ijobiy natijalar yaratadi.

Zamonaviy biznesda ekologik innovatsiyalarning ahamiyati

Innovatsiyalar yashil biznesni rivojlantirishning asosiy vositalaridan biridir. Zamonaviy texnologiyalar ishlab chiqarish jarayonlarida energiya va xomashyo sarfini kamaytirish, mahsulot sifatini oshirish hamda ekologik xavfsizlikni taʼminlash imkonini bermoqda.

Masalan, energiya samarador uskunalardan foydalanish korxonaning elektr energiyasiga boʻlgan ehtiyojini kamaytiradi. Aqlli boshqaruv tizimlari esa energiya sarfini real vaqt rejimida nazorat qilish imkonini beradi. Raqamlashtirish orqali qogʻoz hujjatlar hajmini kamaytirish, logistika jarayonlarini optimallashtirish va resurslardan foydalanishni aniq rejalashtirish mumkin.

Ekologik innovatsiyalarning yana bir yoʻnalishi ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishdir. Isteʼmolchilar orasida sogʻlom va ekologik xavfsiz

mahsulotlarga bo'lgan talabning ortishi korxonalarni yangi mahsulot turlarini ishlab chiqishga undamoqda.

Shu bilan birga, yashil innovatsiyalarni joriy etish dastlabki bosqichda muayyan moliyaviy xarajatlarni talab qilishi mumkin. Biroq uzoq muddatda energiya tejamkorligi, resurslardan samarali foydalanish va bozordagi ijobiy imij korxonaga iqtisodiy manfaat keltirishi mumkin.

O'zbekistonda yashil biznesni rivojlantirish istiqbollari

O'zbekistonda ekologik muammolarni hal qilish, energiya samaradorligini oshirish va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish masalalariga e'tibor kuchayib bormoqda. Bu esa tadbirkorlik subyektlari uchun yangi biznes yo'nalishlarini shakllantirish imkoniyatini yaratadi.

Mamlakatda quyosh energiyasidan foydalanish uchun tabiiy imkoniyatlarning mavjudligi yashil energetika loyihalarini rivojlantirish uchun muhim omil hisoblanadi. Bundan tashqari, energiya tejamkor texnologiyalar, chiqindilarni qayta ishlash, ekologik mahsulotlar ishlab chiqarish va yashil qurilish yo'nalishlarida tadbirkorlik faoliyatini kengaytirish imkoniyatlari mavjud.

Yashil biznesni rivojlantirishda kichik va o'rta biznes subyektlarining o'rni ham katta. Chunki kichik korxonalar yangi texnologiyalarni nisbatan tezroq joriy etishi, iste'molchilar talabiga moslashishi va innovatsion biznes modellarini sinab ko'rishi mumkin.

Biroq yashil biznesni rivojlantirish jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, ekologik texnologiyalarning boshlang'ich qiymati yuqoriligi, malakali mutaxassislar yetishmasligi, tadbirkorlarning ekologik bilimlari yetarli darajada emasligi va yashil loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatlarining cheklanganligi shular jumlasidandir.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun tadbirkorlarni ekologik innovatsiyalarga yo'naltirish, yashil loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini

takomillashtirish, ekologik ta'limni rivojlantirish va biznes subyektlarining ekologik mas'uliyatini oshirish muhimdir.

Yashil biznesni rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari

Bugungi kunda yashil biznesni rivojlantirishda bir nechta muhim yondashuvlardan foydalanilmoqda.

Birinchidan, resurs tejankor biznes modelini joriy etish muhim. Bunda korxona xomashyo, suv va energiyadan imkon qadar samarali foydalanishga intiladi.

Ikkinchidan, aylanma iqtisodiyot tamoyillarini qo'llash katta ahamiyatga ega. Aylanma iqtisodiyotda mahsulot va materiallardan imkon qadar uzoq muddat foydalanish, ularni qayta ishlash va ishlab chiqarish jarayoniga qayta kiritish maqsad qilinadi.

Uchinchidan, yashil marketing zamonaviy biznesning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib bormoqda. Bunda korxonalar o'z mahsulotlarining ekologik xususiyatlarini iste'molchilarga yetkazadi. Biroq ekologik afzalliklar faqat reklama vositasi sifatida emas, balki real va tasdiqlanadigan faoliyat bilan asoslanishi lozim.

To'rtinchidan, korporativ ekologik mas'uliyatni kuchaytirish talab etiladi. Korxonalar nafaqat foyda olish, balki o'z faoliyatining jamiyat va tabiatga ta'sirini ham hisobga olishi kerak.

Beshinchidan, raqamli texnologiyalardan foydalanish yashil biznesning samaradorligini oshirish imkonini beradi. Raqamli monitoring, avtomatlashtirilgan boshqaruv va ma'lumotlar tahlili orqali korxonalar resurslardan foydalanishni optimallashtirishi mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, yashil biznes zamonaviy iqtisodiyotning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, uning rivojlanishi iqtisodiy manfaatlar, ekologik xavfsizlik va ijtimoiy farovonlikni uyg'unlashtirish imkonini beradi. Yashil biznes tamoyillarini joriy etish orqali korxonalar resurslardan samarali foydalanishi, ishlab

chiqarish xarajatlarini kamaytirishi, yangi bozor imkoniyatlaridan foydalanishi va raqobatbardoshligini oshirishi mumkin.

Barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun biznes subyektlari faoliyatida ekologik innovatsiyalar, energiya samarador texnologiyalar, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, chiqindilarni qayta ishlash va aylanma iqtisodiyot tamoyillarini keng joriy etish zarur.

O'zbekistonda yashil biznesni rivojlantirish uchun mavjud tabiiy, iqtisodiy va texnologik imkoniyatlardan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, kichik va o'rta biznes subyektlarini ekologik innovatsiyalarga jalb qilish, yashil loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish hamda tadbirkorlarning ekologik savodxonligini oshirish ushbu yo'nalishning istiqbolini belgilovchi muhim omillar hisoblanadi.

Shunday qilib, yashil biznes nafaqat ekologik muammolarni kamaytirish vositasi, balki kelajakdagi iqtisodiy o'sish va yangi tadbirkorlik imkoniyatlarini shakllantiruvchi muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Brundtland G.H. *Our Common Future*. World Commission on Environment and Development. United Nations, 1987.
2. United Nations. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York, 2015.
3. OECD. *Towards Green Growth*. OECD Publishing, Paris, 2011.
4. World Bank. *Inclusive Green Growth: The Pathway to Sustainable Development*. Washington, DC, 2012.
5. UNEP. *Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*. United Nations Environment Programme.
6. O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi va iqtisodiy rivojlanish hamda ekologiya sohasiga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlar.
7. Iqtisodiyot va tadbirkorlik asoslari bo'yicha o'quv qo'llanmalar va ilmiy adabiyotlar.